

DİZİ MÜZİKLERİNDEKİ KARAKTER- TEMA İLİŞKİSİNİN “UYANIŞ: BÜYÜK SELÇUKLU” DİZİ MÜZİKLERİ ÖZELİNDE ANALİZİ**Öğr. Gör. Özge YILDIZ*****ÖZ**

Bu makalenin amacı, dizi müziklerinin yapımında karakter ve temanın ilişkisini ve önemini araştırmaktır. Müzik, görüntünün akıcılığının yanı sıra karakter ve tema tahlilinin yapılmasına, böylece görüntünün anlamlandırılmasına da yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada, dizilerde tema ve dizi karakterlerinde müzik kullanımı Uyanış: Büyük Selçuklu Dizisi üzerinden incelenmiş ve dizi müzikleri üzerinde betimsel, müzikal incelemeler ve analizler yapılmıştır. Yapılan incelemelerde betimsel analiz ve içerik analiz yöntemleri kullanılmıştır. İnceleme yapılırken dönemin tarihi, coğrafyası, çalgıları ve müzik anlayışı üzerinde durulmuş ve bu parametrelerin dizinin atmosferine olan etkisi incelenmiştir. Dizi müziği için görüntü dokusunu oluşturan tarihsel, coğrafi ve sosyolojik doku, dinamik yapı, metin ve oyunculuk gibi parametrelerin detaylı analiz edilerek dizi müziğinin yapıldığı görülmüştür. Araştırmalar sonucunda bir görüntüye müzik yapılırken dikkat edilen tüm unsurların “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisinde var olduğu görülmektedir. Bununla birlikte dizi müziklerinin, dizinin teması ve karakterinden bağımsız yapılamayacağı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelime: Dizi, sinema, müzik, televizyon, tarih.**ANALYSIS OF TV SERIES MUSIC’S CHARACTER-THEME RELATION SPESIFIC TO AWAKENING: GREAT SELJUKS TV SERIES’ MUSICS****Abstract**

Purpose of this article is researching the importance of characters and theme at music making in TV series. Music helps analyzing character and theme besides the image’s fluency, thereby it helps giving a meaning to image. In this article descriptive, musical research and analyze has been made about theme in TV series and using music on TV characters on the basis of Awakening Great Seljuks TV series. In researches descriptive analysis and content analysis methods has been used. While doing the researches urged upon epoch’s era, geography, instruments and understanding of music and effects of those parameters on TV series’ atmosphere has ben studied. The historical, geographical and sociological texture, dynamic structure, text and acting, which make up the image texture for the TV series music, to analyze in detail and it was seen that the TV series music was made. On the conclusion of the researches Awakening Great Seljuks TV series includes all the elements that are paid attention while making a music to an image. That said it’s been understood that TV series’ music’s can’t be made independent from series’ theme and chatacter.

Keyword: TV series, cinema, music, television, history.

* İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü . Orcid: 0000-0001-7870-2596 akademikyildiz@gmail.com. Araştırma Makalesi. Sayfa Sayısı: 1-17
Makale Geliş Tarihi: 20.10.2021 Makale Kabul Tarihi: 12.01.2022 Makale Yayın Tarihi: 28.02.2022

1. GİRİŞ

Müzik, kadim zamanlardan beri insanlığa serüveninde ve yaşamın her alanında eşlik etmiştir. Başlangıçta ritüellerle olan bağlantısı, zamanla yerini profesyonel bir eyleme bırakmıştır. Böylece müzik sanatı diğer sanatlar gibi kendi bağımsızlığını ilan etmiştir. Görseelliğin resim ve fotoğraftan sonraki aşamalarında sinema ve televizyonu görmek mümkündür. Özellikle sinemanın sessiz dönemlerinde müziğin bir başvuru kaynağı olduğunu, hatta müziğin bir oyuncu gibi film boyunca seyirciyle olan iletişimi yadsınmamalıdır.

Müzik sinemanın ilk dönemlerinden beri kullanılmıştır. Televizyonda ise bu kullanımın amacı sinemaya göre daha farklıdır. Müzik programları, programlar arası müzik etkinlikleri ve dizilerde müziğin kullanılması bu örneklerden birkaç tanesidir. Sahnede dramatik yapıyı kuvvetlendirmek, seyirciyi yönlendirmek ve sahnenin akıcılığını sağlamak amacıyla dizilerde müzikten çokça yararlanılmıştır. Bu makalede dizi müziklerinde tema ve karakterlerin müzik ile nasıl işlendiği incelenmiştir. İnceleme TRT’de yayınlanan “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisi üzerinden yapılmıştır. Çalışma esnasından dizideki sahne analizlerinin yanı sıra literatür taraması yapılmış ve Selçuklu Tarihi incelenmiştir.

2. Selçuklu Tarihinde Müzik

Evrensel bir dil olan müzik, temelinde kültürel bir olgudur. Bu nedenle coğrafi, tarihi ve insani faktörleri de bünyesinde barındırmaktadır. Müziği incelerken geldiği kökler ve geçirdiği süreçler yok sayılmamalıdır. Tüm bunlar ışığında geçmişte var olan bir devletin müziğinin incelemesi için o devletin kültürünün, coğrafyasının, tarihinin ve yapısının incelenmesi gerekmektedir.

Selçuklular’ın 1000’li yıllarda Orta Asya’da ortaya çıktığı bilinmektedir. Gaznelilerle yaptığı Dandanakan Savaşı (1040) sonrasında hızla büyümeye ve yayılmaya başlamışlardır. Büyüme ve yayılma sonucunda farklı kültürler ve insanlar bu devletin çatısı altında olmuştur. Sürekli etkileşim halinde olan insan, kültürel bir etkileşimi de beraberinde getirmiştir. Bu nedenle Selçuklu Devleti müziğinde birden çok kültürün etkileri görülmektedir (Uslu, 2016: 1).

Oğuzlar’ın Kınık boyuna mensup olan Selçuklular hüküm sürdükleri bölgeye Orta Asya kültürünü ve sanatını da taşımışlardır. Dönemin insanların yurt bulma serüvenleri ile göçleri, topraklarını koruma adına yaptıkları savaş ve mücadeleleri hayal dünyamızda sürekli at üzerinde sefer yaptıklarını düşündürmüştür (Piyadeoğlu, 2020:22).

İnsan hayatının varoluşundan bu yana önemli bir etkiye sahip olan müzik, devletler için de çok önemli olmuştur. Selçuklularda da müziğin önemi ve yeri dönemin hem mimari hem de el sanatlarındaki tasvirlerinden anlaşılmaktadır (Kayın, 2020: 3). Bununla beraber ordu içerisinde müziğin kullanımı Türk Devlet geleneklerinde her zaman görülmektedir. Öncelikle ritim ile beraberlik ve birlik duygularının perçinlenmesini sağlayan müzik, askeri alanda da varlığını sürdürmüştür. Kullanılan müzik, çalgılar ve ritim hem ordunun birlik ve beraberliğini sağlamış hem de savaş içerisinde askere güç ve moral veren bir motivasyon kaynağı olmuştur (Koca, 2005: 67).

Nevbet, Selçuklular'da özgürlük anlamına gelmektedir. Selçuklular, yapmış oldukları askeri müzikle özgürlüklerini ilan etmişlerdir. Selçukluların Gaznelilerle yapmış oldukları savaş öncesinde beş vakit nevbet vurduğu bilinmektedir (Uslu, 2016: 1). Türklerde nevbet Göktürklerden beri hakimiyet alameti olarak düşünülmüş ve bu gelenek Osmanlılara kadar sürmüştür. Osmanlılarda ise mehter takımının kadrolanması yine bu gelenek sayesinde olmuştur (Türkmen, 2009: 85).

Türk tarihinde önemli bir yer tutan müzik, Türkler'in İslamiyet'i kabulü sonrasında da önemini ve sürecini devam ettirmiştir. İslamiyet'le beraber tasavvuf müziği Türklerde hızla yayılmıştır. Büyük Selçuklu Dönemi'nin en önemli dini otoritelerinden biri olan Gazali, yazdığı eserlerde müziğin yasak olarak belirtilmediği tam tersine sufilere destek çıkararak bunu bir ilahi gelenek haline getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sufiler ise müziğin uygulama ve yaygınlaşma aşamasından büyük bir önem teşkil etmektedir. Ezanın ve Kur'an'ın müzikal yapısı da insanların müziği benimsemelerinden kolaylık sağlamıştır (Uslu, 2016: 1).

Türkler, İslamiyet'i kabul ettikten sonra yayılması için çok çaba göstermişlerdir. Türklerin idaresi ve yayılmasıyla birlikte tasavvufi ritüellerden olan sema ve raks, tekke ve zaviyelerde icra edilmeye başlamıştır (Kara, 2014: 172). Nitekim bu makalede incelenen Uyanış Büyük Selçuklu dizisinde de müzikle yapılan birçok zikir sahneleri görülmektedir.

Eğlence, insanlık tarihi kadar eskidir ve insanlığın her döneminde varlığını sürdürmüştür. Öyle ki savaşlar, doğal afetler, göçler bunu hiçbir zaman engelleyememiştir. Kimi zaman gerçek dünyadan bir kaçış kimi zaman gerçek dünyadaki mutluluğu pekiştiren bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğlence birlikteliği aynı zamanda beraberinde müziği de getirmektedir.

Müziğin evrensel ve kültürel kolektif kodlar barındıran yapısı insanları küçük veya büyük çaplı bir araya getirmiş, birlik ve beraberliği sağlayan bir yapı sağlamıştır. Doğum, düğün, ölüm, savaş, baharı kutlama, zaferi kutlama gibi birçok birliktelikte müzik insanların her zaman yanında

olmuştur. Özellikle Türkiye Selçuklular'ında müzik, hayatı canlı tutan bir olgu olmuştur (Kara, 2014: 173).

Selçuklu sultanı Tuğrul Bey'in, halifenin kızı Seyyide Hatun ile düğününde davul zurnanın çalındığı bilinmektedir. Bunun dışında veliaht tayinleri, cüluslar, elçi kabullerinde de müzik ve eğlencenin olduğu birçok kaynakta belirtilmiştir. Eğlence törenlerine birçok ülkeden müzisyenler ve şarkıcılar getirilmiştir. Bu sebeple eğlence müziklerinde İran, Türkistan, Anadolu müziğinin etkisi görülmektedir. Bununla birlikte Selçuklular'da saraylarda müzisyen istihdam edildiği de görülmektedir (Göher Vural, 2018: 4).

Müzik ve çalgıları incelemek tarih ve coğrafyadan bağımsız olmamalıdır. Büyük Selçuklu Devleti'nin hüküm sürdüğü 11. yüzyıl insanların yurt bulma arayışları sebebiyle sürekli fetih ve savaş halinde olmaları söz konusudur. Seferler esnasında hükümdarlığın alameti olan tuğ, her savaşta askerler tarafından taşınmaktadır. Tuğ ile kös, davul, zurna, nakkare, nefir çalgıları da müzisyenler tarafından taşınmakta ve sultanın çadırının önünde nevbet çalınmaktadır (Somakçı, 2016: 5). Bu sebeple ordunun varlığı ritim çalgılarını beraberinde getirmektedir.

Hindikuş Dağları'ndan Batı Anadolu'ya, Orta Asya'dan Basra Körfezi'ne kadar geniş bir alanı kontrol altında tutan Selçuklular karma bir kültür halinde yaşamıştır. Selçuklular, göçler ve devletin sınırlarının genişliği sebebiyle birçok çalgıyı da topraklarında barındırmıştır. Köklerinin Mısır ve Mezopotamya'ya dayandırıldığı ve aynı zamanda Eski Yunan'da var olan arp çalgısına benzeyen çeng çalgısının Selçuklu seramiklerine yansıdığı görülmektedir. Çeng, milattan önceki dönemlerden beri Türkler'in tanıdığı ve sevdiği bir çalgı olmuştur (Göher Vural, 2018: 6).

Hem fetihlerle hem de sufilerin göçüyle Anadolu'ya gelindiğinde coğrafyayla beraber çalgılarda da değişiklik olmuştur. Türkiye Selçuklularında davul zurnanın ağırlıklı olduğu görülmektedir. Davul zurna adeta Anadolu ile özdeşleşmiştir ve günümüzde kullanımı hala devam etmektedir. Davulun bas (kalın) ve tok sesi ile zurnanın sert tınısı müziğe epik bir anlatım katmaktadır. Sosyal hayatta cirit, güreş gibi oyunlarda da kullanılmaktadır. Sufilerle birlikte Anadolu'ya gelen müzik, zikir ve diğer ritüellerde kullanılmıştır. Bununla birlikte Horasan dini müziği ile Selçuklu nevbet müziğini birleştirerek oluşturulan Mevlevi ayin geleneği ise Selçuklu zamanında Anadolu'da vücut bulmuştur. Mevlevi geleneği ile ney çalgısı da bu dönemde geliştirilmiş çalgılardandır (Kara, 2014: 177).

Günümüzde etnik müziklerde kullanılan dombra, kopuz, kıl kopuz, sızızgı Asya kökenli çalgılar olup bu çalgılar Büyük Selçuklu Devleti'nde de kullanılmıştır. Özellikle Kazakistan ve Kırgızistan topraklarında bu çalgılara hala rastlamak mümkündür (Göher Vural, 2011: 9).

2.1.Dizilerde Müzik Kullanımı

İzlemek görsel algılama için herhangi bir objeyi tüketmenin diğer adıdır. Bu anlamda düşünüldüğünde izlemek fiili pasif bir eylem biçimidir. Diziyi izlerken var olan kurgu bizi yönlendirir. Görselliğin güçlendirilmesi sahneler arası geçişteki ustalığa ve fondaki müziğe bağlıdır. Müzik, televizyon dizileri için hikâyeyi ve temayı aktarmada en önemli yardımcı öğelerden birisidir.

Televizyon, tüm toplumun kullandığı bir kitle iletişim aracıdır. İzler kitleye birçok amaçla ürün sunulabilmektedir. Dizilerin ne kadar çok izlendiği ve izlenmek istendiği bu nedenle büyük önem taşımaktadır. İzleyiciyi ekrana çekmek için kullanılan en etkili yöntemlerden biri de dizi müzikleridir. Dizinin sahnelerinde var olan atmosferin can alıcı noktası görselliğin ötesinde müzik kanalıyla desteklenmesidir. Televizyonda sahneler arası bağlantıların kusursuz olmasında müzik temel bir kaynaktır. Müzik genellikle hikâyeyi kuvvetlendirmek, görseldeki atmosferi seslerle desteklemek, kişi ve görüntü arasında bir bağ kurma amacıyla kullanılmaktadır.

Dizilerde her ne kadar besteler olsa da izleyicinin kültürel kodlarına dokunmanın yolu geleneksel ve/veya halk müziği motiflerinden geçmektedir. Söz konusu dizideki müziklerin anlam bağlamı açısından dikkat çektiği kuşku götürmez bir gerçektir. Bu ve bunun gibi dizilerde başvurulan folklorik müzik öğeleri popüler kültür ortamında yeniden gündeme gelerek müzik endüstrisi içinden tekrar tekrar üretilmeye başlanmıştır.

Copland'a göre, müzik görselin altında başlıca beş temel işlevde kullanılmaktadır. 1. Zaman, yer ve atmosfer yaratır. 2. Kişilerin ruhsal durumlarının altını çizer; söylenmeyen perdede gösterilmeyen durumları anlatır. 3. Geride bir süzgeç görevi görerek izleyicinin dikkatini teknik özelliklerden arındırır, böylece izleyici izlediğinin farkına varmaz. 4. Bir süreklilik sağlar. 5. Gerginlik yaratır, sonra da bu gerginliği yumuşatır (Pekman C. & Kılıçbay B, 2004: 16). Aktarılmış olan bu işlevler, sahne başına özel olarak yapılmalıdır.

Müziğin görsel dokuya uyması gerekmektedir. Dizi sahnesinde gördüğümüz zaman, mekân ve karakter ile mevcut temanın izleyicide yarattığı izlenimi müziğin de tetiklemesi gerekmektedir. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisinde de bunun ustaca yapıldığı görülmektedir. Dizinin müziklerinde kullanılan çalgılar, ritim ve melodilerin birbirleri ile uyumu söz konusudur. Ayrıca sahnelerinin kendi

ritminin de devamlılığını sağlamaktadır. Bu dönemi anlatan filmlerde ve dizilerde yapılan müziklerin de ritim olarak sürekli bir at koşma hissiyatını izleyicilere vermesi gerekmektedir. Öncelikli olarak müziğe ritim veren bir sazın olması gerekmektedir.

Görüntü üzerine müzik inşa ederken, müzisyenin başvurduğu en önemli referans hiç kuşkusuz görüntü ve tema dokusudur. Dönem dizisi ya da filmi için müzik yaparken alacağımız üçüncü referans noktası ise tarihtir. Özellikle dizide işlenen dönemin özellikleri ve o dönemin müziğini bilmek, görüntüyü en gerçek haliyle seyirciye aktarmak için oldukça önemlidir.

“Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisini incelediğimizde ise dönem 11. yüzyıl zamanına denk gelmektedir. Müzik tarihi incelendiğinde 11. yüzyıl çok sesli müziğin gelişmediği, tek sesli bir yapının olduğu ve genellikle ritme dayalı bir melodilerin yazıldığı dönemdir. İncelediğimiz dönemde çok fazla müzik makamı ve çalgı olmadığı için mevcut çalgılar da sürekli ritim atarak çalınmıştır.

Dizi müziklerinde genellikle leitmotif tekniği de kullanılmıştır. Leitmotif tekniği, müzik eserinde kişi ve/ veya simgeyi belirleyen ve sık sık tekrar edilen motiftir (Yıldırım, 2011: 42). Bu kavramın dizi bağlamında karakterler için kullanılması, metaforik olarak kişileri izleyiciye müzikal yolla sunması, kullanılan motiflerin güncel ve popüler olmasını sağlamıştır. Böylece popüler kültürün müzik ayağında pop müzik ile gölgelenen geleneksel motifler, kullanıldıkları diziler sayesinde popülerleşmiş ve yeniden başvuru alan olmuşlardır. Bu motif kavramının sinema ve dizilerde kullanılmasının, günümüz sanat endüstri ilişkisi içinde ayrıca sorgulanması gerekmektedir.

2.2. “Uyanış: Büyük Selçuklu” Dizisi

“Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisi Akli Film tarafından Sedat İnci yönetmenliğinde çekilmiştir. Senaryosu Serdar Özönel tarafından yazılan dizinin müzikleri Gökhan Kırdar ve Batuhan Fırat tarafından yapılmıştır. Tarih, drama, aksiyon, kurgu ve macera türünde bir dizidir.

Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun devlet yapısını, siyasi olaylarını, savaşlarını ve Melikşah'ın hayatını ele almaktadır. Melikşah, Anadolu'nun kapılarını Türkler'e açan Selçuklu Hükümdarı Sultan Alparslan'ın ölümünün ardından tahta geçmekte ve aynı gün çok sevdiği Kıpçak hatunu Başulu'yu doğum yaparken kaybettiği haberini de almaktadır. Kıpçak-Selçuklu düşmanlığı sebebiyle yeni doğan bebek, devletin devamlılığı için tehlike arz etmekte bu nedenle doğan çocuğun varlığı gizlenmektedir.

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

Sultan Melikşah, Sultan Alparslan'dan aldığı Selçuklu Devleti'nin gücünü doruklara çıkarmıştır. Bu nedenle Selçuklu büyüdükçe düşmanları da hem devletin içinde hem de dışında çoğalmaktadır.

“Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisi hem düşmanlara karşı devletini koruyan Sultan Melikşah'ı hem de yıllar önce gizlenen oğlu ve öldü sanılan Başulu Hatun ile ilgili olan sırrı anlatmaktadır (Türkyılmaz, 2020).

3. Yöntem

Araştırmada “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisi örneklemeden yola çıkarak dizi müziklerinin işlevlerini ve önemini açıklamak hedeflenmiştir. Bununla birlikte tema-karakter-müzik ilişkisi anlamlandırılmıştır. Bu çalışmada bir tarihi dizinin müzikleri incelendiği için öncelikle nitel araştırma yöntemlerinden etnografik araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem kapsamında kültürel özellikler incelenmiştir. Aynı zamanda tarihin bir kesiti incelendiği için de tarihi araştırma yöntemi kullanılmıştır. Müzikleri inceleme aşamasında içerik analiz modelinden ve betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır (Büyüköztürk Ş.&, Kılıç Çakmak E.&, Akgün Ö&. Karadeniz Ş, & Demirel F: 2014: 19-20). Kaynak ve veri analizlerinden yararlanarak dizide kullanılmış olan eserler analiz edilmiştir. Araştırmada evren olarak “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisi için yapılmış olan yaklaşık 187 adet müzik, düzenleme ve versiyondan 12 tanesi örneklem olarak seçilmiş, işlevsel ve yapısal açıdan analiz edilmiştir. Makalenin örneklemini 1. Jenerik, 2. Hücum, 3. Devletim, 4. Sencer, 5. Zübeyde Hatun, 6. Terken Hatun, 7. Aşk, 8. Doğuş, 9. Sır, 10. Mehter, 11. Hüzün, 12. Melikşah (Duygusal) isimli dizi müzikleri oluşturmaktadır. Makalede yer alan eserlerin isimleri ve temaları TRT Dinle (<https://www.trtdinle.com/playlist/alparslan-buyuk-selcuklu-3314155>) sayfasındaki 187 adet müzik olan listeden referans alınmıştır (*Uyanış: Büyük Selçuklu Dizi Müzikleri*, 2021). Söz konusu dizi müziklerinin genel işlevleri ve özelliklerine değinilmiş ve karakter- tema-müzik uyumu anlamlandırılmıştır.

Araştırmanın ana problemi “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisi özelinde yapılan dizi müziklerinin karakter- tema- müzik uyumu nasıldır ve dizi müziğinin işlevi, önemi ve yapısal özellikleri nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın alt problemleri ise aşağıdaki gibidir:

1. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisindeki müziklerin ölçü (mezür) birimleri dağılımı nedir?

2. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisindeki müziklerin metronom (ritmik) dağılımı nedir?
3. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisindeki çalgıların kullanım oranlarının dağılımı nedir?
4. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisindeki müziklerin form yapısı (biçim) nasıldır?
5. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisindeki müziklerin tonal (dizi) olarak dağılımı nedir?
6. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisindeki ritim çalgılarının kullanım oranı nedir?
7. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisindeki melodi çalgılarının kullanım oranı nedir?
8. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisindeki müziklerde vokal (insan sesi) kullanım oranı nedir?
9. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisindeki müziklerin farklı tema olarak kullanım oranı nedir?
10. “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisindeki müziklerin farklı karakter olarak kullanım oranı nedir?

4. Bulgular

Bu bölümde araştırma ile ilgili bulgulara, alt bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Alt Problemlere İlişkin Bulgular

1. Alt Probleme İlişkin Bulgular: Dizi müziklerinde 2/4, 3 /4. 4/4 ve serbest ölçüler kullanılmıştır. Ölçülerin dağılım tablosu aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Ölçü Birimleri

Ölçü Birimleri	2/4	3/4	4/4	Serbest
Eser Sayısı	1	1	9	1

2. Alt Probleme İlişkin Bulgular: İşlenen mehter müzik teması marş (yürüyüş) ritminde ilerlemektedir. Bununla birlikte savaş ve çatışma sahnelerinde genellikle iki farklı müzik kullanılmıştır. Kullanılan müzikler versiyonlar halinde sahne trafiği ve tansiyonuna göre düzenlenmiştir.

Dizinin en tempolu ve tansiyonu yüksek olan müziği “hucüm” adlı müziktir. Bu nedenle savaş ve çatışma sahnelerinin yanında tansiyonu yüksek sahnelerde de kullanılmıştır. Müziğe çeşitli

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

versiyonlarda vokaller ve kopuz ile icra edilen melodilerde eşlik etmiştir. Orkestrasyonu güçlü ve müzikal duyumu geniş bir müziktir. Dizi içerisinde kullanılan müziklerin metronom (ritmik) dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 2. Metronom Dağılımı

Metronom (Ritmik) Dağılımı	Andante (Yarı Yavaş)	Allegro (Hızlı)	Moderato (Yavaş)	Vivace (Canlı)
Eser Sayısı	3	5	2	2

3. Alt Probleme İlişkin Bulgular: Genel olarak müziklerin ritmini vurmaları ve telli çalgılar oluştururken müziğin melodileri kıl kopuz ile icra edilmiştir. Dizi içerisindeki müziklerde çalgıların kullanım oranı aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 3. Çalgılar

Çalgıların Dağılımı	Eser Sayısı
Davul (Bateri)	4
Kaval	3
Kopuz	4
Zurna	3
Ney	1
Bağlama	4
Keman	1
Perküsyon Grubu	4
Bas	1
Dombra	6
Yaylı Grubu	2
Ud	1

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

Kıl Kopuz	5
Sıbızgı	3
Davul (Asma)	4
Shaker	1

Daha önceki bölümlerde Selçuklular'da müziğin askeri olarak önemi anlatılmıştır. Sürekli at üzerinde ve sefer halinde olan bu devletin askeri müziği de hiç şüphesiz epik- destansı bir anlatımda olmalıdır. Özellikle savaş öncesi hazırlanan ordu sahnelerinde çalan mehter müzikleri için vurmali sazlar ile ritim oluşturulup, zurna ile melodileri icra edilmiştir.

Saray müzikleri genellikle halk müziklerine kıyasla daha çok makamsal yapı barındırmaktadır. Önceki bölümlerde Büyük Selçuklu Devleti'nde farklı ülkelerden gelen müzisyenlerin istihdam edildiği belirtilmiştir. Farklı ülkelerden gelen müzisyenler beraberinde farklı kültürel ezgi, motif ve çalgıları da getirmiştir. "Uyanış: Büyük Selçuklu" dizisinde saray, saray işleyişi, saray içerisindeki sahnelerde genellikle ud ve perküsyon çalgıları görülmektedir.

Davul, zurna ve bağlama çalgıları Anadolu'nun öz çalgılarıdır. Dizinin ilk bölümlerinde Anadolu Türkmen Obaları ve oba hayatı işlenirken epik- destansı anlatımıyla zeybek motiflerinin işlendiği ve bu çalgıların kullandığı müzikler görülmektedir.

4. Alt Probleme İlişkin Bulgular: Dizide kullanılan müzik formları aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 4. Form Yapısı

Form Yapısı	A	A- B	A- B- A	A- B- C
Eser Sayısı	4	3	4	1

5. Alt Probleme İlişkin Bulgular: Dizide kullanılan tonaliteler aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 5. Tonalite

Tonalite	Do Minör	Mi Minör	La Minör	Re Minör	Do Majör
Eser Sayısı	1	5	4	1	1

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

6. Alt Probleme İlişkin Bulgular: Dizide müziğin ritmini kopuz, dombra ve bağlama çalgıları oluşturmaktadır. Bu telli çalgıların icrası ve ritimleri genellikle at koşturma hissi uyandıracak şekildedir. Ayrıca Orta Asya'nın en bilinen çalgılarından. Genellikle ritim çalgısı olarak kullanılsa da beste yapımında da kullanılmıştır. Dombra çalgısının telleri bağırsaktan yapıldığı için oldukça doğal bir ses tınısı vardır (Karolyi, 1996:3). Bu bağlamda daha doğal tınılar elde etmek için oldukça elverişlidir. Müziklerin ritimlerinde telli çalgılar dışında vurmali çalgılardan da yararlanılmıştır. Özellikle asma davul ve perküsyon ritimlere destek ve coşkuyu arttırıcı etki sağlamıştır. Savaş ve seferlerle geçen bu dönem epik ve destansı bir müzikle anlatılmıştır.

Dizide kullanılan ritim çalgılarının dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 6. Ritim Sazlar

Ritim Sazlar	Eser Sayıları
Davul (Asma Davul)	5
Kopuz	5
Dombra	5
Bağlama	4
Perküsyon	5
Davul (Bateri)	2
Yaylılar	1

7. Alt Probleme İlişkin Bulgular: Dizi içerisindeki melodi çalgıları temalara göre belirlenmiştir. Dizideki en belirgin temalardan biri olan “sır” teması hüznü içermektedir. Hüznü veren çalgı ise kıl kopuzdur. Kıl kopuz eşsiz tınısı ile müziğe başlarken, melodiyi sızgı çalmaktadır. İki çalgının birbiri ile uyumu hüznü temasının dokunaklı bir şekilde işlenmesini sağlamıştır. Dram sahnelerinde ağırlıklı olarak kıl kopuza yer verilmiştir.

Bizans ile olan sahnelere bakıldığında ise Batı çalgıları görülmektedir. Vurmalı çalgılarla altyapı oluşturulmuş, yaylılar ile desteklenmiş ve tüm müziğe Hristiyan ayinlerini ve klise müziğini anımsatan bir vokal eşlik etmiştir.

Dizide kullanılan melodi çalgılarının dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 7. Melodi Sazları

Melodi Sazları	Eser Sayısı
Sıbızgı	6
Kaval	1
Zurna	2
Kopuz	4
Bağlama	4
Kıl Kopuz	4
Dombra	1
Ud	1
Kanun	1

8. Alt Probleme İlişkin Bulgular: Dönemin tarih analizi yapıldığında 11. yüzyılın ortalarında Büyük Selçuklu Devleti'nin geldiği ana yurt olan Orta Asya ve hüküm sürdüğü kendi topraklarında Moğol İstilaları başlamıştır. Dizi müziklerine bakıldığında özellikle dizinin genel olarak “devletim”, “doğuş” ve “hücum” isimli sahne müziklerinde dombra ve kopuz üzerine Moğol müziğinde gördüğümüz gırtlak tekniklerinin eklendiği görülmektedir. Dizi müziklerinde vokal eşliği tüm versiyonlarda görülmektedir. Vokal olarak genellikle erkek sesi tercih edilmiştir. Erkek sesi ve müziğe olan güçlü eşliği, eserin daha epik tınlamasını sağlamıştır. Bazı dram sahnelerinde ise vokal sesi olarak kadın sesine yer verilmiştir.

Aşağıdaki tabloda dizide kullanılan vokal sayıları belirtilmiştir.

Tablo 8. Vokal Kullanım Oranı

Vokal Kullanım Oranı	Erkek Vokal	Kadın Vokal
Eser Sayısı	6	1

9.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Dizinin zengin hikâyesi farklı temalar doğurmuştur. Kınık Obası'na gelindiğinde dizinin ana teması olan “sır” ile tema daha duygusal ve hüzünlü bir hale bürünmekteyken, devlet işlerinin olduğu sahnelerde müzik daha hareketli ve epik bir hale bürünmektedir. Saray içerisinde ise çalgılara kadar bir değişim söz konusudur.

Aşağıdaki tabloda dizideki farklı temalar gösterilmiştir.

Tablo 9. Temalar

Dizide Kullanılan Temaların İsimleri
Hasret
Devletin Kutsallığı
Savaş
Sır
Saray
Devlet İşleri
Fetih

10.Alt Probleme İlişkin Bulgular: Dizide göze ilk çarpan karakter müziği, güçlü bir hanedan kadını figürüyle karşımıza çıkan Zübeyde Hatun sahnelerinde çalan müziktir. Bir hanedan kadını olması ve köklerine, devletine bağlılığından ötürü onun sahnelerinde Türklerle özdeşleşmiş çalgılar kullanılmaktadır. Davul, zurna ve bağlama çalgıları kullanılarak yapılmış olan zeybek müziği Zübeyde Hatun'un karakteriyle özdeşleşmiş ve sahnelerine uyum sağlamıştır.

Hüzün temasının yaratımında bahsedilen kıl kopuz ve sıbızgı ile çalınan dram müziği Sultan Melikşah ve oğlu Sencer'in ilk sahnelerinde de kendini göstermektedir. Baba- oğul arasındaki özlem

ve hüzün kıl kopuz ve sızıgı ile karakterlere uyum sağlamaktadır. Bununla birlikte Başulu Hatun sahnelerinde de bu müzik görülmektedir.

Dizide bir başka hırslı ve güçlü bir kadın karakter olarak Terken Hatun karşımıza çıkmaktadır. Terken Hatun sahnelerinde genelde saray müziği diye nitelendirdiğimiz perküsyon, kanun, ud ve telli çalgılar ile çalınan makamsal motifler barındıran müzikler görülmektedir. Bunun dışında sürekli oyun ve entrika peşinde olan Terken Hatun'un, hırslı bir karakter olmasının verdiği referanslarla yaylı sazlarla çalınan ve bu sazların agresif bir anlatı kattığı Terken Hatun müziği de bulunmaktadır.

Elçin Hatun, Melikşah, Nizamülmülk ve hususi yiğitlerin olduğu sahnelerde genellikle davul, bağlama, zurnanın egemen olduğu epik müzikler çalmaktadır.

Aşağıdaki tabloda tema ve karakter eşlemesi görülmektedir.

Tablo 10. Tema ve Karakterler

Dizide Kullanılan Temalar	Temaların Eşlendiği Karakterler
Savaş- Devlet- Sır- Hasret	Melik Sencer
Savaş- Devlet- Sır- Hasret	Melikşah
Hasret	Sencer- Turna
Sır- Hasret	Sencer- Başulu
Saray	Terken- Seferiye
Savaş- Devlet- Sır	Nizamülmülk- Sencer
Devlet- Savaş	Zübeyde- Elçin

5. SONUÇ

Yapılan bu çalışma literatür taramaları neticesinde benzeri diğer makalelerin yanı sıra dönem çalışması olması sebebiyle tarihsel bir nitelikte de taşımaktadır. Aynı zamanda dizi müziğinin yapımı esnasında görüntü dokusunun önemli olduğu vurgulanmıştır. İncelemeler sonucunda görüntü üzerine yapılan müzik için, salt müziğin önemli olmadığı anlaşılmıştır. Müzik, görüntünün dokusuna uygun olmalıdır. Etkileyici bir dizi müziği için görüntü dokusunu oluşturan parametreler iyi analiz edilmelidir. Bu parametreler; tarihsel doku, coğrafi doku, sosyolojik doku, dinamik yapı, metin ve oyunculuktur. Parametreler bağlamında incelenen ve varılan sonuçlar aşağıdaki gibidir.

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

1. Alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde büyük bir oranla 4/4'lük ölçü birimine sahip müziklerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bunun nedeni 4/4'lük bir ölçü biriminin hem besteleme hem de içerisindeki nota dağılımı konusundaki elverişli yapısıyla alakalı olabilir. Ayrıca görüntü ve hikayedeki tansiyon çeşitliliği içinde en kullanışlı ölçü birimlerinden biridir.

2. Alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde eserlerin ağırlıklı olarak allegro (hızlı) ritmik yapısında bestelendiği görülmektedir. Andante, moderato ve vivace yapılarında neredeyse eşit bir dağılım söz konusudur. Allegro ağırlık besteleme tercihi, dizideki savaş, çatışma ve heyecan odaklı sahnelerin ağırlıkta olması olabilir. Ayrıca daha önce de belirtildiği gibi dizideki müzikler genellikle bir at koşurma hissiyatı içermektedir.

3. Alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde "Uyanış: Büyük Selçuklu" dizisi özelinde Gökhan Kırdar ve Batuhan Fırat'a ait olan toplam 12 adet beste, düzenleme ve versiyon incelenmiştir. Dizi müziklerinde içerisinde Orta Asya çalgılarıyla yapılan müzikler ağırlıklı olmakla birlikte, Klasik Batı Müziği çalgılarıyla yapılan müziklere de yer verilmiştir. Yapılan analize göre en fazla dombra ve kıl kopuz çalgılarının kullanıldığı saptanmıştır. Bu iki çalgı hem Orta Asya kültürüne hem de dizide işlenen tarihlere aittir. Dombra çalgısı ritim ağırlıklı, kıl kopuz ise melodi ağırlıklı kullanılmıştır. Bu çalgıları takiben davul, kopuz, bağlama ve perküsyonlarda oldukça fazla kullanılmıştır. Uyanış Büyük Selçuklu dizisi müzikleri incelendiğinde kullanılan çalgıların tarihsel ve coğrafi dokuya uygun olduğu saptanmıştır.

4. Alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde dizi müziklerinin genellikle A ve A- B- A formları üzerinde bestelendiği görülmektedir. Zira A- B- A formu, klasik bir besteleme formudur ve oldukça fazla kullanılmaktadır. Leitmotif ve dizi müziği tekniklerinden dolayı görüntü altına müzik bestelenirken metronom değil timecode esas alındığı için kimi yerde tek bir formda (A) eserler üretilmiştir.

5. Alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde, ağırlıklı olarak la minör ve mi minör tonalitelerinin görüldüğü tespit edilmiştir. Bunun nedeni ilgili yıllardaki müziğin çok fazla kompleks yapıda olmadığı ayrıca dizideki görselliğinde altındaki müziğin daha sade olması gerektiği gibi anlamlar çıkarılabilir.

6. Alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde, müziklerin alt yapısında yer alan ritimlerin sahnenin aksiyon ve dinamik yapısını desteklediği görülmektedir. Analizlere göre ritim çalgıları olarak davul,

kopuz, dombra ve perküsyonun ağırlıklı olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çalgılar dönemin tarihsel yapısını ve müzikal düzeyini de çağrıştırmaktadır.

7. Alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde, müziklerin melodi açısından hem metne hem de oyunculuklara anlam kattığı görülmüştür. Analizlere göre melodilerde en fazla kullanılan çalgı sızgıdır. Genellikle ritim ağırlıklı müziklerin görüldüğü dizide, melodi ağırlıklı müzikler daha azdır. Var olan müziklerde genellikle hüznün, hasret gibi temaları içerdiği için sızgı çalgısı tercih edilmiş olabilir. Sızgı hem eşsiz tınısıyla hem de coğrafi ve tarihsel olarak diziye uygun oluşuyla tercih edilmiş olabilir. Bununla birlikte kopuz, kıl kopuz ve bağlama çalgılarının kullanım oranları da dizi içerisinde oldukça fazladır.

8. Alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde, vokal kullanımının dizi müzikleri arasında çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Dönemin coğrafi ve tarihsel yansıması burada da görülmektedir. Bununla birlikte erkek sesinin kullanımı, kadın sesi kullanımına oranla daha fazladır. Dizinin epiksel tarafı ve içerisindeki sahne dinamiklerinden dolayı erkek vokal daha çok tercih edilmiş olabilir.

9. Alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde, dizinin temalarının genellikle epik- destansı bir anlatımla işlenen devlet ve savaş temalarında yoğunlaşmıştır. Bunun yanı sıra dizinin esas çekirdek hikâyesi olan sır ve onu destekleyen hüznün teması da oldukça fazla kullanılmıştır.

10. Alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde, temaların karakterle eşlendiği görülmektedir.

Bir görüntüye müzik yapılırken dikkat edilen tüm unsurların “Uyanış: Büyük Selçuklu” dizisinde var olduğu görülmektedir. Bununla birlikte dizi müziklerinin, dizinin veya olayın teması ve karakterinden bağımsız yapılamayacağı anlaşılmıştır. Son olarak ticari bir kaygı ile yapılan dizilerde, anlamlı ve etkileyici müzik anlayışının geliştiği ve müzikal olarak daha doğru ve gerçekçi müziklerin yapıldığı saptanmıştır. Dizi müziklerinin aynı zamanda sahnelerin sürekliliğini ve devamlılığını sağladığı görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Avcı, N. (2017). "Görsel İşitsel Miras Sinema ile Başlar". Görsel İşitsel Miras Alanı ve Korunması. Konferans Metinleri. İstanbul: Özel Basım.
- Bayrakdar, D. (2017). "Bu Senin Hikâyen, Onu Kaybetme Ya da Keşfet, Paylaş, Hatırla" Görsel İşitsel Miras Alanı ve Korunması. Konferans Metinleri. İstanbul: Özel Basım.
- Büyüköztürk Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün Ö. E., Karadeniz Ş., Demirel F. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara, Pegem Akademi.
- Carroll, N. (1989). *Mystifying Movies. Fads and Fallacies in Contemporary Film Theory*, Columbia University Press.
- Çelikcan, P. (1996). Müziği Seyretmek. Ankara, Yansıma Yayınları.
- Göher, Vural, F. (2011). Asya Hun İmparatorluğu'nda Müzik. *Turan Stratejik Araştırmaları Dergisi*, 3(10), 15- 21.
- Göher, Vural, F. (2018). Çeng Çalgısının Selçuklu Seramiklerine Yansıması. *Bellekten*, 82(293), 159- 184.
- <https://www.trtdinle.com/playlist/alparslan-buyuk-selcuklu-3314155> (Erişim Tarihi 20.01.2021)
- Kara, S. (2014). Selçuklu Türkiye'sinde Eğlence Türü Olarak Bezm ve Musiki. *Bilig- Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (68), 169- 182.
- Karolyi, O. (1996). Müziğe Giriş. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Kayın, A. (2020). Selçuklu Sarayında Gezegen ve Burç Tasvirlerinde Müzik ve Dans. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (49). 493- 518.
- Kılıçbay, B. (2004). "Televizyon Müziği: Bir Eklemlenme Öyküsü". Görüntünün Müziği Müziğin Görüntüsü. İstanbul, Pan Yayıncılık.
- Koca, S.(2005). Selçuklularda Ordu ve Askeri Kültür. Ankara, Berikan Yayınları.
- Piyadeoğlu, C.(2020). Büyük Selçuklular Yeni Bir Devrin Başlangıcı. İstanbul, Kronik Yayınları.
- Ramaut- C. (2002). B. Müzikte Postmodernlik. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Onaran, O. (2004). "Sinemada Müzik Kullanımı ve Bir Örnek: Uzak" Görüntünün Müziği Müziğin Görüntüsü. İstanbul, Pan Yayıncılık.
- Özer, Y(2001). "Modern Tınılar, Geleneksel Görüntüler: Halk Müziğinde Günümüz Yönelimleri ve Bir Video Çözümlemesi". Müzikoloji Derneği Sempozyum Bildirileri. Özel Basım. İstanbul.
- Say, A. (2010). Müzik Nedir, Nasıl Bir Sanattır? İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Somakçı, P. (2016). Geleneksel Türk Müziği'ne Özgü Çalgıların Organolojik Gelişimi. *Konservatoryum*, 3(1), 15- 39. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/419448>. Erişim Tarihi: 20. 01. 2021
- Topuzkanamış, E. (2010). "Musiki İnkılabıyla Toplum İnşası: Müzik Toplum ve Cumhuriyet". I. Uluslararası Felsefe Kongresi Bildiriler 14-16 Ekim 2010. Editör: İsmail Serin. Bursa, Asa Yayınları.
- Türkmen, Mustafa Nuri (2009). Osmanlı'da Askeri Müzik Mehter. İstanbul, Kitaplık Yayınları
- Türkyılmaz, F. (2020). TRT 1'in yeni dizisi 'Uyanış: Büyük Selçuklu' 28 Eylül'de izleyiciyle buluşacak. <https://web.archive.org>. Retrieved 03 03, 2021, from <https://web.archive.org/web/20200910224749/https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/trt-1in-yeni-dizisi-uyanish-buyuk-selcuklu-28-eylulde-izleyiciyle-bulusacak/1962481>. Erişim Tarihi: 24.05. 2021.
- Uslu, R. (2016). Selçuklularda Müzik ve Literatürü. <https://www.altayli.net>. Retrieved 04 13, 2021, from <https://www.altayli.net/selcuklularda-muzik-ve-literaturu.html#:~:text=Bununla%20birlikte%20yukarda%20değindiğimiz%20gibi,mevlevilerin%20oney%2C%20rebab%20çaldıkları%20bilinmektedir>. Erişim Tarihi: 12.06.2020
- Yazıcıoğlu, M. (2016). Film Müziği Teknikleri. İstanbul: Gece Kitaplığı Yayınevi.
- Yıldırım, V. (2008). İstanbul'da Plastik Sanatlar ve Müzik. İstanbul, Bahariye Sanat Galerisi

Yayımları.

Yıldırım, V. (2011). Müzik Tarihine Genel Bakış ve Küçük Müzik Sözlüğü. İstanbul, Nota Yayıncılık.

Yıldız, Ö. ve Cem Kağan U. (2019). "Mekân ve Mekân Tasarımının Ses Derinliğine Etkisi Üzerine Deneysel Bir Çalışma." İletişim Çalışmaları Dergisi, vol. 5, no. 2, pp. 201- 218.

Çatışma Beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkiler bulunmamakta, dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışması olmamaktadır.

Destek ve Teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı: Bu araştırma, Etik Kurul Kararı gerektiren makaleler arasında yer almamaktadır.